

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни

«Сучасні доктрини конституційного права»

**вибіркових компонент
освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти**

Галузь знань – 08 Право

Спеціальність – 081 Право

Освітня кваліфікація – Доктор філософії за спеціальністю 081 Право

(спеціалізація 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право)

(Шифр за ОНП – ВК.01.2)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 31.08.2023 № 10

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4
Протокол від 16.08.2023 № 8

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробники:

1. Старша викладачка кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, к.ю.н. Філіпська Н. О.
2. Професор кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 ХНУВС, к.ю.н., доцент Коломієць Ю. М.

Рецензенти:

1. Декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, д.ю.н., професор Серьогін В. О.
2. Завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор Орлов Ю. В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Заочна форма навчання

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Передісторія конституціоналізму: античний та середньовічний періоди. Епоха Ренесансу.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 2. Доктринальні ідеї, відображені у конституціях першого покоління.	7	-	-	-	-	7	
Тема № 3. Доктринальні ідеї, відображені у конституціях другого покоління.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 4. Доктринальні ідеї, відображені у конституціях третього покоління.	7	-	-	-	-	7	
Тема № 5. Конституційний процес в Україні на сучасному етапі	7	2	-	-	-	5	
Тема № 6. Доктрини конституційного ладу.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 7. Концептуальні питання народовладдя.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 8. Доктрина державного суверенітету.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 9. Доктрини політичних режимів. Концепція сучасної демократичної держави.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 10. Концепції правової держави і верховенства права в сучасній правовій доктрині.	7	-	2	-	-	5	
Тема № 11. Концепції соціальної держави.	6	-	2	-	-	4	
Тема № 12. Доктрини територіального устрою держави.	7	-	2	-	-	5	
Тема № 13. Доктрина державного правління.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 14. Принцип поділу влади.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 15. Парламентаризм в системі демократичних цінностей суспільства.	6	-	2	-	-	4	
Тема № 16. Теорія місцевого самоврядування.	5	-	2	-	-	3	

Тема № 17. Правові доктрини політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності.	6	-	2	-	-	4	
Тема № 18. Доктрини співвідношення національного та міжнародного права.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 19. Форми безпосередньої демократії.	7	2	2	-	-	3	
Тема № 20. Концепції народного представництва.	7	2	2	-	-	3	
Тема № 21. Конституційна парадигма прав людини.	7	-	-	-	-	7	
Тема № 22. Концепції правового статусу людини.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 23. Концепції громадянства.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 24. Принципи правового статусу особи.	4	-	-			4	
Тема № 25. Механізм захисту прав людини в національній правовій доктрині.	7	-	2	-	-	5	
Тема № 26. Міжнародні механізми захисту прав людини.	7	-	-	-	-	7	
Тема № 27. Ідея громадянського суспільства у конституційно-правовій доктрині.	7	-	-	-	-	7	
Тема № 28. Інтеграція України в умовах глобалізації: конституційно-правовий аналіз.	7	-	-	-	-	7	
Всього за семестр:	180	18	18	-	-	144	Екзамен

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 10: Концепції правової держави і верховенства права в сучасній правовій доктрині

Семінарське заняття № 1: Концепції правової держави і верховенства права в сучасній правовій доктрині

Навчальна мета: формування комплексного уявлення про основи правової держави та верховенство права як про фундаментальний принцип і правову доктрину, яка передбачає, що жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Основні концепції правової держави.
2. Історичні процеси формування і затвердження принципу верховенства права, його змістовна характеристика.
3. Ознаки правової держави.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання плану необхідно дослідити основні теорії правової держави. Проаналізувати ідею правової держави як загальнолюдської цінності. Звернути увагу на вихідні положення сучасної загальної теорії правової держави. Визначити основні ознаки правової держави. Сформулювати шляхи формування правової держави в Україні.

Відповідь на друге питання плану потребує вивчення еволюції ідей про обмеження держави справедливим законом, починаючи від стародавніх часів й до XX століття. Розкрийте доктрину верховенства права в європейському просторі і міжнародному праві; сутність принципу верховенства права, його самостійне значення і відмінність від принципу законності.

У третьому питанні слід проаналізувати та розкрити основні ознаки правової держави. Пам'ятайте, що верховенство права є однією із засадничих ознак правової держави. Дослідить такі аспекти ознак правової держави, як безумовне визнання, законодавче закріплення, реальне здійснення і гарантування державою невід'ємних прав і свобод людини; поділ державної влади; взаємна відповідальність держави і особи; наявність незалежного й ефективного суду; високий рівень правової культури суспільства тощо.

Література:

1. Багрій О. І. Доктрина верховенства Конституції України (за матеріалами практики Конституційного Суду України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2016. 239 с.
2. Заєць А. П. Правова держава в Україні: концепція і механізми реалізації: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.01. К., 1999. 36 с.
3. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf
4. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. К.: Ваїте, 2021. 528 с.
5. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
6. Маменко Б. М., Пархоменко-Куцевіл О. І. Передумови, ознаки і шляхи формування правової держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 99–105.
7. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.
8. Правова держава. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / О. В. Петришин (відп. ред.). 2017. Т. 3: Загальна теорія права.
9. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. URL: <https://lib.oa.edu.ua/funds/lecturer-oa>

10. Славна О. В. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 1. С. 16–19.

Тема № 11: Концепції соціальної держави

Семінарське заняття № 2: Концепції соціальної держави

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про виникнення, розвиток концепції соціальної держави та теоретико-методологічні основи розвитку соціальної держави.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Виникнення та розвиток концепції соціальної держави.
2. Теоретичні джерела концепції соціальної держави.
3. Сучасні різновиди соціальних концепцій та тенденції їх взаємодії.
4. Основні класифікації сучасних моделей соціальної держави.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану має розпочатися з аналізу ідеї блага народу в стародавньому світі та в епоху Середньовіччя. Слід дослідити погляди філософів епохи Ренесансу та Нового часу на соціальну політику держави. Визначити вплив економічних теорій на формування політики соціальної держави.

Питання щодо основних філософсько-правових підходів до соціалізації права потребує аналізу праць школи природного права і позитивістів. Дослідить теорії добробуту, починаючи з класичної ліберальної та закінчуючи соціальною теорією добробуту, як теоретичним підґрунтям теорії соціальної держави.

Третє питання плану потребує визначення та розкриття змісту сучасних різновидів соціальних концепцій та потребує дослідження тенденцій їх взаємодії між собою.

Говорячи про основні класифікації сучасних моделей соціальної держави, розкрийте такі поняття як «запобіжна модель»; «соціальна держава, що активізує»; «трудова держава»; «соціально-інвестиційна держава» (держави соціальних інвестицій)), «сервісна» держава. Зверніть увагу на теорію соціальної ринкової економіки. Проаналізуйте практичне застосування ідей теорії соціальної держави та їх значення для збереження соціальної стабільності. Розкрийте проблеми розвитку теорії соціальної держави під впливом нових теоретичних досліджень функцій держави в умовах глобалізації.

Література:

1. Галіцина Н. В. Демократична держава та соціальна держава: до питання про співвідношення категорій. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. Бюлетень № 1 (1), квітень 2016 р. С. 6–8.

2. Гедзюк О. В. Соціальна держава: поняття, значення та нормативне закріплення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 1, т. 1. С. 14–20.
3. Кісс С. В. Розвиток соціальної держави в Україні: теоретичні та історико-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 248 с.
4. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальна держава: генезис і перспективи розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 8–36.
5. Колот А. М., Поплавська О. М. Держава і бізнес: новітні тенденції взаємодії та забезпечення стійкого розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2016. № 2 (12). С. 8–30.
6. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
7. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. К.: Ваїте, 2021. 528 с.
8. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
9. Кушніренко О. Г. Соціальна держава як базова цінність та принцип конституційного ладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 53–58.
10. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.
11. Речицький В. Держава Україна: соціальна чи соціалістична? URL: <https://m.krytyka.com/ua/articles/derzhava-ukrayina-sotsiyalna-chysotsiyalistychna>
12. Сковронський Д. М. Соціальна держава в умовах політичних та економічних трансформацій: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2013. 19 с.
13. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
14. Сокурєнко В. Принципи соціальної держави в ракурсі деяких актів Конституційного Суду України // Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України: зб. матеріалів і тез наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 28 жовт. 2020 р.). Київ, 2020. С. 76–81.

Тема № 12: Доктрини територіального устрою держави

Семінарське заняття № 3: Доктрини територіального устрою держави

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про основні теорії територіального устрою держави та теоретичні та методологічні засади адміністративно-територіального устрою.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Проблеми територіального устрою України на початку XXI ст.
2. Сутність поняття «адміністративно-територіальний устрій».
3. Районування території України як один з факторів просторового соціально-економічного розвитку регіонів.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану потребує аналізу шляхів вдосконалення адміністративно-територіального устрою в Україні у науковому і політичному дискурсах кінця XX – початку XXI ст. Дослідите проекти територіальної перебудови перших днів незалежності. Розкрийте суть концепції проведення адміністративної реформи в Україні 1998 р. Визначте, що таке урбанізація як напрям адміністративно-територіальної реформи.

Друге питання плану передбачає аналіз існуючих у юридичній науці точок зору щодо визначення поняття «адміністративно-територіальний устрій». З'ясуйте його сутність та зміст.

Розглядаючи третє питання плану, дайте визначення, що таке районування як важливий чинник територіальної й просторової організації та управління господарством країни. Розкрийте переваги та недоліки різних підходів до районування території України. Визначте схеми економічного районування при вдосконаленні або реформуванні адміністративно-територіального устрою держави.

Література:

1. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, 2015. 628 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/047a8658-7f2e-41aa-90e3-c2ebf37d4593.pdf
2. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2016. 264 с.
3. Батанов О. Статус столиці України – міста Києва у дзеркалі сучасних законопроектних ініціатив: досвід експертного аналізу // Lexinform: сайт / Юридичні новини України. 26.12.2019. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/status-stolytsi-ukrayiny-mista-kyyeva-u-dzerkali-suchasnyh-zakonoproektnyh-initsiatyv-dosvid-ekspertnogo-analizu/>
4. Батанов О. В. Унітаризм як політичний та правовий феномен: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 20–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdonnupn_2019_4_5
5. Бориславська О. Територіальна автономія, регіоналізація та проблеми політичної сецесії в Європі. *Український часопис конституційного права*. 2017.

№ 4. С. 11–17. URL: <https://www.constjournal.com/pub/4-2017/terytorialna-avtonomiia-rehionalizatsiia-problemy-politychnoi-setsesii-yevropi/>

6. Гамбург І., Гамбург С. Закріплення моделі політико-територіального устрою в конституціях держав: плюралізм підходів і досвід для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 365–370.

7. Гафурова Є. Територіальна автономія як форма децентралізації влади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 1. С. 52–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2016_1_10

8. Гречко О. О. Деякі питання конституювання принципів територіального устрою України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 12–17.

9. Дем'янчук О. Сутнісні характеристики та формування адміністративно-територіальних одиниць у контексті децентралізації регіонального розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2018. № 9 (37). С. 117–124.

10. Джига Д. В. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим на сучасному етапі. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 59. С. 130–139. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2019/01/dzhyha_59.pdf

11. Ковалівська С. В. Макрорегіональне співробітництво в Україні в контексті сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 121–127. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7408&i=17>

12. Ковтун В., Зезуль Ю. Адміністративно-територіальний устрій як елемент конституційного дизайну. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 127–131.

13. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

14. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с.

15. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с. Гамбург Л. С. Державна влада: територіальний устрій і децентралізація: монографія. Lambert Academic Publishing, 2018. 220 с. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/10524/1/Монографія.pdf>

16. Курцев О. Ю. Принцип унітаризму та система адміністративно-територіального устрою України. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 78–84.

17. Магновський, І. Й. Конституційно-правове регулювання територіального устрою України: історія, сучасність, перспективи: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2015. 546 с.

18. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. 376 с.

19. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: Монографія. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 132 с.

20. Шемшученко Ю. С., Батанов О. В. Правова позиція щодо статусу Автономної Республіки Крим. URL: idpnan.org.ua/

Тема № 15: Парламентаризм в системі демократичних цінностей суспільства

Семінарське заняття № 4: Парламентаризм в системі демократичних цінностей суспільства

Навчальна мета заняття: формування цілісного уявлення про роль і місце парламенту в системі вищих органів державної влади сучасних країн, визначення його правової природи.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Парадигма сучасного розуміння природи парламенту та особливостей його «співіснування» з іншими органами влади.
2. Парламентаризм як об'єкт електоральної комунікації.
3. Проблеми становлення сучасного парламентаризму в Україні.

Методичні вказівки

Приступаючи до опрацювання першого питання, варто відзначити, що наразі парламент визначають як державний орган, який здійснює законодавчу владу в країні. Таким чином, основним призначенням парламенту є прийняття нормативно-правових актів вищої юридичної сили – законів. І хоча, відповідно до принципу розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, формально всі вищі органи державної влади – парламент, глава держави й уряд, судові органи – є рівними й не знаходяться у прямому підпорядкуванні один у одного, проте саме парламент за допомогою законодавчого процесу вирішує найголовніші питання суспільного життя, починаючи від політичних і закінчуючи сферою культурно-духовних відносин. Отже, він встановлює чітко визначені правила співіснування людини, громадянського суспільства й держави. Крім того, доцільно пам'ятати, що розмаїття парламентів зумовлює їх видовий поділ за різними критеріями (змістом й обсягом повноважень, механізмом формування, внутрішньою будовою тощо).

Відповідаючи на друге питання, ватро наголосити, що ідея народного суверенітету та ідея народного представництва – це основа уявлень про статус і функції парламенту як представницького органу законодавчої влади держави. Дослідіть ідею верховенства парламенту в системі влади у працях Т. Гоббса. Проаналізуйте дослідження західноєвропейських фахівців з державного права другої половини XIX ст. (часу виникнення теорій парламентаризму) – на початку XX ст. – А. Есмена, Джона Мілля, А. Дайсі, Л. Дюгі, А. Лоуелля, С. Лоу, В. Беджигота, Т. Мора та ін. Визначте, що таке теорія рівноваги властей та проаналізуйте сучасне розуміння парламентаризму в розвинутих країнах

Заходу (концепції моністичного парламентаризму, дуалістичного парламентаризму, раціоналізованого парламентаризму, інтеграційного вчення та інші).

Відповідь на третє питання плану передбачає аналіз сучасного стану і ролі парламенту у державно-правовому механізмі. Необхідно дослідити еволюцію становлення парламентаризму в Україні та визначити проблеми, що виникали на цьому шляху.

Література:

1. Бакумов О. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз. *Право України*. 2019. № 7. С. 198–217.
2. Бакумов О. С. До питання про якість законів у контексті відповідальності парламенту. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. Республіка Молдова, August 2019. Nr. 4 (38). С. 25–31. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/4/part_1/5.pdf
3. Бисага Ю. М., Белов Д. М., Шаранич С. С. Парламентська більшість (коаліція) та парламентська опозиція: теоретико-правове дослідження: монографія. Ужгород: УжНУ, 2013. 187 с.
4. Гончар В. Передумови становлення парламентаризму в незалежній Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2. С. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2016_2_5.
5. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 12–16. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03\(34\)/4.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03(34)/4.pdf)
6. Желих Н. М. Повноважність Верховної Ради України як необхідна умова здійснення її конституційних повноважень. *Юридичний електронний журнал*. 2018. № 4. С. 13–15. URL: http://lsej.org.ua/4_2018/4_2018.pdf
7. Законодавче забезпечення депутатської діяльності: міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 124 с.
8. Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2020.
9. Зозуля О. І. Критерії та принципи формування персонального складу комітетів Верховної Ради України. *Форум права*. 2019. № 2. С. 36–44. URL: http://forumprava.pp.ua/files/036-044-2019-2-FP-Zozulia_6.pdf
10. Ірклієнко А. І. Двопалатний парламент в умовах формування конституційної демократії. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 136–139.
11. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
12. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

13. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
14. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
15. Левенець А. В. Щодо проблеми розширення підстав дострокового припинення повноважень народних депутатів в Україні // Матеріали 74-ї звіт. наук. конф. професорсько-викладацького складу і наук. працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова (м. Одеса, 27–29 лист. 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 47–49. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/26178/1/47-49.pdf>
16. Лихачов Н. С. Класифікація парламентських процедур Верховної Ради України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2017. Вип. 43 (1). С. 67–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43%281%29__18.
17. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний А. О., Чабанюк Д. Ю. Проблеми конституційно-правового забезпечення недоторканності народних депутатів: зарубіжний досвід та українські реалії. *Право і суспільство.* 2019. № 4. С. 17–28
18. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
19. Парламентська коаліція: вітчизняний досвід та європейська практика / О. Л. Копиленко та ін.; пер. Т. Л. Гладкова, С. С. Горькавий, Ю. В. Хорт. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 256 с.
20. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
21. Романюк П. В. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні. Х.: ТОВ «Видавництво "Права людини"», 2019. 192 с.
22. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
23. Шатіло В. А. Конституційний механізм державної влади в Україні: проблеми співвідношення організаційних структур і функцій: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2018. 496 с.

Тема № 16: Теорія місцевого самоврядування

Семінарське заняття № 5: Теорія місцевого самоврядування

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про особливості конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні та динаміки його становлення і розвитку на новітньому етапі української державності.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Місцеве самоврядування як форма народовладдя.
2. Місцеве самоврядування як підсистема публічної влади.

3. Місцеве самоврядування як спосіб децентралізації влади.

4. Право на місцеве самоврядування як колективне політичне право громадян.

5. Відтворення в Конституції та законодавстві України основних принципів Європейської хартії місцевого самоврядування.

Методичні вказівки

Відповідаючи на перше питання, необхідно звернути увагу на те, що місцеве самоврядування як форма народовладдя отримало закріплення в статті 5 Конституції України, відповідно до норм якої народ здійснює свою владу безпосередньо та через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Це свідчить про те, що місцеве самоврядування посідає окреме місце в політичній системі і розглядається як окрема форма реалізації народом належної йому влади.

При відповіді на друге запитання слід зазначити, що характеристика ролі та місця місцевого самоврядування в політичній системі дозволяє визначити його як самостійну форму публічної влади – публічну владу територіальних громад, що має свої ознаки, систему суб'єктів, принципи, функції та основи діяльності. Влада місцевого самоврядування має принципово інший характер ніж влада державна.

Відповідь на третє питання передбачає зосередження на тому, що визнання місцевого самоврядування як одного з основних принципів функціонування українського суспільства, означає встановлення в державі децентралізованої системи управління, яка побудована на самостійності та незалежності територіальних громад, органів місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого значення.

У четвертому питанні необхідно визначити, що місцеве самоврядування відповідно до Конституції України є одним з основних прав самоврядних одиниць і визначається як право територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України.

В останньому питанні слід відзначити, що на вимогу положень Європейської хартії місцевого самоврядування Конституція України декларує принцип визнання та гарантованості місцевого самоврядування, закріплення якого є обов'язковим. Необхідно проаналізувати існуючі в Україні легальні визначення місцевого самоврядування; розглянути органи місцевого самоврядування, їх функції, принципи та основи діяльності.

Література:

1. Баймуратов М. Муніципальна влада в системі публічної влади в Україні в умовах муніципальної реформи. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 1. С. 41–44.

2. Батанов О. В. Концептуальні проблеми забезпечення контролю у сфері місцевого самоврядування: теорія та практика. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 62–68.

3. Волошина Я. Місцеве самоврядування: теорії походження та їх реалізація. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 117–122.
4. Гайдар М. Є. Принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29), т. 2. С. 8–13.
5. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Х., 2013. 415 с.
6. Гудзь Т. І. Муніципальна поліція як форма реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 20 с.
7. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 211 с.
8. Донченко О. Принципи законності в діяльності місцевого самоврядування. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 2/2. С. 72–75.
9. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 527 с.
10. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна: монографія. Київ. Київ. ун-т туризму, економіки і права. 2012. 405 с.
11. Кириченко Ю. М. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 216–219. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2018/58.pdf
12. Ключевський В. І. Органи місцевого самоврядування в Україні: історичний аспект та нагальні проблеми сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30 (69). № 6. С. 102–108.
13. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
14. Костенко С. О., Мамчур С. М. Компаративний аналіз систем місцевого самоврядування в Україні та деяких країн світу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 53–56. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/14.pdf
15. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.
16. Мішин С. І. Теоретично-методологічні засади реформування системи місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 64. С. 60–77.
17. Мішина Н. В. Муніципальна реформа в Україні: стан і перспективи. *Право України*. 2018. № 4. С. 126–138.
18. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей Третньої щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 06 грудня 2019 р.). К.: ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС», 2019. 228 с. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/knyga2019_rik.pdf

19. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
20. Ременяк О. В. Перспективи реформи децентралізації публічної влади в Україні крізь призму державотворчої практики: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 4. С. 34–39.
21. Романюк П. В. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні. Х.: ТОВ «Видавництво "Права людини"», 2019. 192 с.
22. Ставнійчук А. П. Місцевий референдум як форма безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 18 с.
23. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
24. Фролов О. О. Принцип державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні: конституційно-правове регулювання і практика реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2013. 18 с.
25. Шевченко А. О., Демиденко В. О. Функціональна характеристика територіальних громад: проблеми теорії і практики. *Вісник Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія юрид. науки*. 2018. № 1. С. 14–18.
26. Щebetун І. Системи місцевого самоврядування: доктринальні підходи до визначення поняття. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 4. С. 99–108.

Тема № 17: Правові доктрини політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності

Семінарське заняття № 6: Правові доктрини політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності

Навчальна мета заняття: з'ясувати різні аспекти політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності як основного конституційного принципу.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Основні політико-ідеологічні доктрини в сучасному світі.
2. Економічна модель демократії.
3. Філософський аналіз сучасної державної ідеології.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання теми необхідно акцентувати увагу на тому, що політична ідеологія це найважливіший стрижень політичної свідомості людини. Дослідить основні політико-ідеологічні доктрини сучасності. Визначте політичний плюралізм як показник і результат зрілості процесу становлення

демократичної політичної системи. Проаналізуйте теоретичні й практичні аспекти політико-ідеологічного плюралізму в сучасній Україні.

При розгляді другого питання необхідно звернути увагу на еволюцію сучасних економічних систем у контексті концепції пасіонарності. Визначте основні напрямки пошуку нової економічної ідеології для національної економіки в умовах становлення інформаційного суспільства та інформаційної економіки. Проаналізуйте відображення ідеології державно-приватного партнерства в концепції модернізації економіки України. Дослідите економіко-ідеологічні системи в контексті суспільного поступу.

Розгляд третього питання плану слід розпочати з визначення сутності та змісту ідеології. Проаналізуйте баланс ідеології та релігії в оптимізації суспільних відносин. Встановіть сьогоднішню Україну і ідеології фізіократів. У чому полягає ідеологічна складова демократизації суспільства в Україні. Розгляньте нові ідеологічні тенденції у сучасному політикумі. Героїзм як складова української ідеології. У чому полягає глобалізм як ідеологічний орієнтир розвитку сучасного світу. Визначте міфологізацію трансформаційних процесів в Україні. Дослідите ліберальні цінності в контексті легітимації політичного режиму в Україні.

Література:

1. Антологія лібералізму: політико-правничі вчення та верховенство права / упоряд.: С. Головатий, М. Козюбра, О. Сироїд; відп. ред. С. Головатий; наук. ред. С. Головатий, О. Сироїд, О. Волкова, А. Черевко; вступ. сл. С. Головатий. К.: Книга для бізнесу, 2018. 992 с.

2. Байрачна Л. Конституційні цінності в умовах демократичного транзиту. *Науковий вісник Херсонського Державного Університету. Серія «Юридичні науки»*. 2019. № 1. С. 11–16.

3. Віконський В. В. Соціально-економічні умови реалізації ідеологічної функції в сучасних правових реаліях. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія Право*. 2018. № 5 (17). С. 60–65.

4. Вовк І. А. Економічні аспекти демократії. *Економічна теорія та право*. 2016. № 4 (27). С. 87–96.

5. Головка І. Перспективи втілення стандартів ліберальної демократії в контексті державотворчих процесів в Україні. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 6 (68). С. 80–89.

6. Єпур М. В. Транзитний демократичний політичний режим як феномен ХХІ століття. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 1. С. 20–25.

7. Зюзь Д. В. Сутність та чинники розвитку економічної системи. *Державне будівництво*. 2016. № 2. С. 1–12.

8. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 182 с.

9. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf
10. Коваленко В. Скандинавська модель: секрет успіху країн Північної Європи чи система, позбавлена майбутнього? / ADAstra. Аналітичний центр: сайт. 24.01.2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/skandinavska-model-sekret-uspihu-krayin-pivnichnoyi-yevropi-chi-sistema-pozbavlena-majbutnogo>
11. Ковальчук В. Б., Панчук І. О. Правосвідомість як фактор утвердження демократичних основ державного та суспільного ладу України: моногр. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2016. 209 с.
12. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
13. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с.
14. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
15. Лешанич М. Особливості інституціалізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С. 48–53.
16. Лощихін О. М., Якубовський Д. Г., Янішевський А. В. Реформування місцевої влади як одна з засад і гарантій конституційного ладу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 77–81.
17. Мельничук О. П. Відокремлення держави та релігійних організацій в сучасних умовах державотворення: правова природа, зміст та види. *Правова позиція*. 2020. № 2 (27). С. 178–182. URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2020/2/34.pdf>
18. Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління». 2020. Т. 31 (70). № 1. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/1_2020.pdf
19. Остапенко О. Принципи політичного й ідеологічного плюралізму проблеми реалізації в Україні. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 72–80.
20. Петришин О. Демократія як основа правової, соціальної держави. *Право України*. 2017. № 5. С. 73–82.
21. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму. Ужгород: РІК-У, 2018. 439 с.
22. Слободян В. Я. Консерватизм як джерело формування політико-ідеологічних засад українського державотворення: автореф. дис. ... канд. наук. теор. та істор. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2018. 22 с.
23. Стойко О. М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; «Логос», 2016. 416 с.

24. Тимошенко В. І. Політико-правова характеристика екстремізму. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2017. № 2 (2). С. 21–25.

25. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія / В. І. Цимбалюк, В. І. Гришко, І. В. Міщук та ін. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2019. 158 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/17306/1/Монографія%20Громад-вар2%20%282%29.pdf>

26. Формула демократії: народ, конституція, влада: монографія / О. Мороз, О. Ющик, О. Скрипнюк та ін. К.: Парламентське видавництво, 2016. 308 с.

Тема № 19: Форми безпосередньої демократії

Семінарське заняття № 7: Форми безпосередньої демократії

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про виборче право і виборчу систему, основні стадії виборчого процесу та статус його учасників.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та соціальне призначення виборів. Види виборів.
2. Об'єктивне і суб'єктивне виборче право сучасних держав. Принципи виборчого права.
3. Сучасні виборчі системи: поняття, види, особливості.
4. Виборчий процес та його основні стадії. Органи, на які покладається організація та проведення виборів.
5. Референдне право.

Методичні вказівки

Приступаючи до висвітлення даної теми, насамперед слід визначити поняття форм безпосередньої демократії. При цьому варто відзначити видове розмаїття таких форм та різний ступінь їх використання в тих чи інших країнах. Слід мати на увазі, що попри весь демократизм означених форм, їх не можна використовувати зайве часто, оскільки кожна з них передбачає необхідність громадян відволікатися від своїх повсякденних справ (трудових, побутових тощо).

Відповідь на перше питання плану має розпочинатися з визначення поняття виборів, їх сутнісних рис і відмінностей від інших форм безпосередньої демократії. Слід вказати функції та соціальне призначення виборів, їх позитивні та негативні риси. Розглянути види виборів залежно від існуючих критеріїв.

Відповідь на друге питання повинна включати визначення об'єктивного і суб'єктивного виборчого права та з'ясування взаємозв'язку між ними. Необхідно розкрити поняття активного і пасивного виборчого права, визначити видове розмаїття та цільове призначення виборчих цензів, а також вказати, чому вимоги до носіїв пасивного виборчого права зазвичай вищі від тих, що ставляться до носіїв активного виборчого права.

Третє питання плану передбачає з'ясування поняття «виборча система» у широкому і вузькому сенсі. Необхідно вказати, які саме відносини, суб'єкти та суспільні інститути складають виборчу систему у широкому сенсі слова. Розкриваючи поняття виборчої системи у вузькому сенсі слова, необхідно акцентувати увагу на її правовій природі та видовому розмаїтті. Слід розкрити сутність основних виборчих систем і навести позитивні та негативні сторони кожної з них. Торкаючись питання про способи розподілу мандатів, варто використовувати наочні способи (схеми, таблиці тощо). Треба мати на увазі, що розмаїття виборчих систем є свідченням пошуку дедалі більш ефективних і демократичних способів відтворення волі народу у складі представницьких органів.

При відповіді на четверте питання плану слід показати, що вибори не зводяться до голосування на виборчій дільниці, а являють собою тривалий процес, що складається з багатьох етапів і в якому бере участь чимало різних суб'єктів – від кандидатів на виборні посади до членів виборчих органів та офіційних спостерігачів. Необхідно розкрити зміст основних стадій виборчого процесу та роль тих чи інших суб'єктів на кожній з них. Слід акцентувати увагу на тому, які саме органи здійснюють підготовку та проведення виборів, а також за чий рахунок здійснюється фінансування виборчої кампанії.

Останнє, п'яте питання плану передбачає висвітлення поняття, сутності й змісту референдуму, з'ясування його відмінностей від інших форм безпосередньої демократії та практики використання у різних країнах. Крім того, мають бути розкриті предмет референдуму, а також порядок його підготовки та проведення. Доцільно охарактеризувати основні стадії референдарного процесу.

Література:

1. Актуальній проблеми конституційного права: підручник / за заг. ред. А. Ю. Олійника. К.: Навчальна література, 2017. 554 с.
2. Бакумов О. С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: монографія. Харків: Право, 2015. 248 с.
3. Бернацький Б. Позбавлення та обмеження активного виборчого права у контексті міжнародних виборчих стандартів та демократичних принципів. *Український часопис міжнародного права*. 2016. № 3. С. 67–76.
4. Бучин М. А. Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації: моногр. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2016. 448 с.
5. Грабильнікова О. А. Конституційно-правовий статус виборців в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Вінниця, 2015. 208 с.
6. Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. № 2 (30). С. 30–39.

7. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові основи використання зарубіжного досвіду при охороні і захисті виборчих прав громадян. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 24–27.
8. Кафарський В. Виборча система України за критеріями демократії і права. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 50. С. 64–73.
9. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с.
10. Коломієць Ю. М., Гудзь Л. В. Правопорушення на виборах в Україні та шляхи їх подолання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). С. 51–54.
11. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
12. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
13. Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С. 18–25.
14. Логачова В. В. Конституційно-правові засади громадського контролю в проведенні виборів та референдумів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 19 с.
15. Марцеляк О. В. Передвиборна агітація: до питання сучасного доктринального розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Вип. 51. Т. 1. С. 27–32.
16. Михайлов М. Класифікація типових та нетипових форм безпосередньої демократії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 127–131.
17. Мохончук Б. С. Виборча система України як конституційно-правовий інститут: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 201 с.
18. Мохончук Б., Романюк П., Цуркан М. Огляд судової практики з розгляду спорів щодо виборів та виборчих правопорушень в Україні: за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року / за ред. М. Цуркана. Київ: «АК-Group», 2020. 147 с.
19. Нестерович В. Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 503 с.
20. Нестерович В. Ф. Зміст та структура суб'єктивного виборчого права в Україні. *Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 163–169.
21. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів: зарубіжний та український досвід: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2015. 40 с.
22. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.

23. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
24. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналіт. доп. / Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В. Київ: НІСД, 2019. 65 с.
25. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
26. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
27. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
28. Янчук А. О. Конституційно-правові засади безпосереднього здійснення влади народом України: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2015. 38 с.
29. Ярмоленко О. В. Правове регулювання інформаційного забезпечення виборів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 3. С. 36–44.

Тема № 20: Концепції народного представництва

Семінарське заняття № 8: Концепції народного представництва

Навчальна мета: з'ясувати поняття, види народного представництва та шляхи його реалізації.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Генеза виникнення та розвитку теорій народного представництва.
2. Народне представництво як політико-правова категорія.
3. Поняття і форми представницької демократії.
4. Моделі народного представництва у сучасному світі.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно пам'ятати, що ідея представництва у здійсненні влади спочатку не була пов'язана з виборами. Проаналізуйте передумови виникнення теорії народного представництва, розкрийте основні етапи її розвитку.

Розкриваючи друге питання теми, слід дати визначення поняття «народне представництво». Відомо, що народне представництво є сучасною формою виборного представництва у здійсненні влади, першоосновою якого виступає ідея народного суверенітету. Визначте органи народного представництва.

Аналізуючи третє питання плану слід звернути увагу на те, що під представницькою демократією зазвичай розуміють свободу народу висувати своїх представників для управління державою, тобто для прийняття рішень, що виражають волю народу чи населення, що проживає на певній території. Розкрийте сукупність і зміст її форм.

Розглядаючи останнє питання теми, проаналізуйте особливості сучасних моделей народного представництва, дослідить кращій світовий та вітчизняний досвід інституту народного представництва.

Література:

1. Богів Я. С. Народний суверенітет: правова теорія та державотворча практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 416 с.
2. Васильченко О. Ю. Розвиток інституту народного представництва в Україні: дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2017. 238 с.
3. Заяць Н. В. Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні: монографія. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2012. 299 с.
4. Заяць Н. В. Основні види діяльності народу з реалізації безпосередньої демократії. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 173–186.
5. Зборошенко Д. М. Право народу на опір в історико-правовій думці: від зародження до утвердження. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 69–72.
6. Іщук С. І. Конституційно-правове забезпечення взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: *Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 531–538.
7. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 527 с.
8. Ковальов А. Партисипаторний напрям демократії як предтеча деліберативного підходу. *Вісник Львівського університету*. 2018. № 17. С. 180–186.
9. Костицький В., Костицька І. Відповідальне представницьке правління як теоретико-правова основа формування і здійснення влади в умовах глобальних викликів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 289–294.
10. Кравчук В. М. Право народу на громадську непокору та опір у забезпеченні сучасної демократії. *Публічне право*. 2017. № 2. С. 55–63.
11. Крутько А. Л. Народна законодавча ініціатива: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2017. 248 с.
12. Мацюк А. А. Народовладдя в контексті конституційної трансформації України: монографія; за наук. ред. О. Л. Копиленка. К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2015. 162 с.
13. Погорелова З. О. Парламентаризм, народний суверенітет і законодавча влада: проблеми взаємозв'язків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: *Право*. 2021. Т. 65. С. 31–37.
14. Романюк П. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні. Харків: Вид-во «Права людини», 2019. 192 с.

15. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Харків: Право, 2018. 440 с.

16. Сворах С. Д. Політико-правова думка України XIX–XX століть про народовладдя: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2015. 375 с.

17. Смолова Л. М. Публічна відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування: перспективи розвитку: автореф. дис... канд. держ. упр.: 25.00.04. Л., 2015. 20 с.

18. Якобчук В. П., Войтенко А. Б., Пугачова Н. С. Ефективність інституційного забезпечення народного представництва в територіальних громадах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 115–121.

Тема № 25: Механізм захисту прав людини в національній правовій доктрині

Семінарське заняття № 9: Механізм захисту прав людини в національній правовій доктрині

Навчальна мета: формування комплексного уявлення про можливості здійснення громадянами певних вчинків щодо захисту власних прав і свобод.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Еволюція підходів до тлумачення механізмів захисту прав людини.
2. Гносеологічні засади юридичного механізму захисту прав людини.
3. Реалізація європейських стандартів публічного управління щодо забезпечення прав людини та напрями їх упровадження в Україні.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання варто дослідити різні історичні підходи та концепції визначення змісту тлумачення механізмів захисту прав людини. Пам'ятайте, що категорія «механізм» нерідко використовується в юридичній науці для характеристики тих чи інших правових явищ. Механізм захисту людини – це складне, поліструктурне утворення.

Відповідаючи на друге питання плану, необхідно дослідити одну з найбільш актуальних сучасних проблем прав людини – проблему юридичного механізму захисту прав людини. Проаналізуйте різні концепції, що існують у сучасній правовій доктрині.

При відповіді на третє питання необхідно пам'ятати, що сучасний етап розвитку правової системи України характеризується кардинальними змінами, які відбуваються під впливом інтеграційних процесів у державі на шляху до формування громадянського суспільства. За цих умов виникає потреба в розробленні нових методологічних підходів, які б дозволили розглядати права людини як загальнолюдську цінність, найважливіший елемент людського буття. У зв'язку з цим виникає необхідність оцінювання кожного правового акта й упровадження в практику законів і норм права, з точки зору міжнародних стандартів прав людини. Велике значення у цьому процесі мають

міжнародні механізми захисту прав людини, які є еталоном, універсальним індикатором стану дотримання у державі прав і свобод людини.

Література:

1. Бабак М. А. Індивідуалістичні форми захисту прав та свобод людини Конституційним Судом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 18–21. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/5.pdf
2. Бабкова Т. В. Право громадян на соціальний захист та його забезпечення органами судової влади в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Х., 2014. 20 с.
3. Бовкун Е. М. Захист конституційних прав внутрішньо переміщених осіб. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 20 с.
4. Бучин М. А, Дутчак Х. І. Особливості формування та реалізації державної політики щодо захисту прав національних меншин (на прикладі України та Республіки Польща). *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 68–73.
5. Грабова Я. О. Право особи на притулок в Україні: конституційно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 20 с.
6. Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи / Колективна монографія. Львів. Видавництво «Сорока», 2019. 184 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/2150/monografiyavyshegrad.pdf>
7. Деркач А. Л. Захист прав людини у конституційному процесі: питання теорії та практики: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.11; 12.00.02. Київ, 2019. 390 с.
8. Дешко Л. М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 479 с.
9. Дорофєєва В. І. Конституційні засади участі громадських об'єднань у системі захисту прав людини: Україна та зарубіжний досвід: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2018. 232 с.
10. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.
11. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
12. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
13. Кочура О. О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 214 с.
14. Кудрявцева О. М. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 20 с.

15. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 18 с.
16. Павлишин С. Я. Захист прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2017. 15 с.
17. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
18. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
19. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., 2018. 362 с.
20. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
21. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.
22. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
23. Христова Г. О. Зобов'язання держави в сфері прав людини в умовах окупації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 204–218.
24. Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. Харків: Право, 2018. 680 с.
25. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.

3. Рекомендована література:

1. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика: навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, Редактор-упорядник М. Д. Городок; автори-упоряд. А. В. Карташов, О. В. Радченко; вид. 11-е, доп. і перероб. Київ: 2016. 48 с.
2. Агафонова Н. В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2017.
3. Аджемоглу Д., Робінсон Д. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи. Київ: Наш формат, 2020. 520 с.
4. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2016. 264 с.
5. Акімов О. О. Функціонально-компетенційна складова державно-управлінської діяльності: зміст та джерела наповнення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1574>.

6. Актуальній проблеми конституційного права: підручник / за заг. ред. А. Ю. Олійника. К.: Навчальна література, 2017. 554 с.
7. Алмохаммед Мутана Аббас Абд Алказим. Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
8. Антологія конституційного процесу в сучасній Україні / Центр Разумкова; авт.-уклад. В. Мусіяка. Київ: Заповіт, 2017. 780 с.
9. Аракелян М. Р. Міжнародно-правовий захист прав людини: навч.-метод. посібн. Київ, Вид-во Фенікс, 2019. 194 с.
10. Артемчук Д. О. Поділ державної влади в контексті конституційної юриспруденції: загальнотеоретичний і функціональний аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2019. 20 с.
11. Ачімовіч Д. Т. Конституційно-правовий статус національних меншин (колективів) у державах-членах ЄС та державах, асоційованих з ЄС: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2014. 19 с.
12. Бабак М. А. Індивідуалістичні форми захисту прав та свобод людини Конституційним Судом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 18-21. URL: http://lsey.org.ua/1_2017/5.pdf
13. Бабкова Т. В. Право громадян на соціальний захист та його забезпечення органами судової влади в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Х., 2014. 20 с.
14. Бабенко К. А. Конституційні гарантії демократизму політичного режиму в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/429-konstitutsijni-garantiji-demokratizmu-politichnogo-rezhimu-v-ukrajini-suchasnij-stan-ta-perspektivi-rozvitku.html>
15. Багрій О. І. Доктрина верховенства Конституції України (за матеріалами практики Конституційного Суду України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2016. 239 с.
16. Базов О. В. Юрисдикція Європейського суду з прав людини. Доктрина та практика: моногр. Київ: Істина, 2017. 422 с.
17. Баймуратов М. Муніципальна влада в системі публічної влади в Україні в умовах муніципальної реформи. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 1. С. 41–44.
18. Байрачна Л. Конституційні цінності в умовах демократичного транзиту. *Науковий вісник Херсонського Державного Університету. Серія «Юридичні науки»*. 2019. № 1. С. 11–16.
19. Бакумов О. С. Інституціоналізація відповідальності держави: теоретичні та конституційноправові аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02. Київ, 2021. 40 с.
20. Бакумов О. С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: монографія. Харків: Право, 2015. 248 с.
21. Бакумов О. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз. *Право України*. 2019. № 7. С. 198–217.

22. Бакумов О. С. Конституціоналізація стратегічного курсу України в контексті доктрини юридичної відповідальності держави. *Право і безпека*. 2018. № 4 (71). С. 13–21. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2018.4.01>.
23. Бакумов О. С. До питання про якість законів у контексті відповідальності парламенту. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. Республіка Молдова, August 2019. Nr. 4 (38). С. 25–31.
24. Батанов О. Статус столиці України – міста Києва у дзеркалі сучасних законопроектних ініціатив: досвід експертного аналізу // Lexinform: сайт / Юридичні новини України. 26.12.2019. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/status-stolytsi-ukrayiny-mista-kyyeva-u-dzerkali-suchasnyh-zakonoproektnyh-initsiatyv-dosvid-ekspertnogo-analizu/>
25. Батанов О. В. Концептуальні проблеми забезпечення контролю у сфері місцевого самоврядування: теорія та практика. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 62–68.
26. Батанов О. В. Унітаризм як політичний та правовий феномен: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 20–25.
27. Баштанник В., Рагімов Ф. Еволюція інститутів публічного управління в контексті загальноєвропейського політичного тренду. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 3 (42). С. 28–34.
28. Бернацький Б. Позбавлення та обмеження активного виборчого права у контексті міжнародних виборчих стандартів та демократичних принципів. *Український часопис міжнародного права*. 2016. № 3. С. 67–76.
29. Бисага Ю. М., Белов Д. М., Шаранич С. С. Парламентська більшість (коаліція) та парламентська опозиція: теоретико-правове дослідження: монографія. Ужгород: УжНУ, 2013. 187 с.
30. Білоскурська О. В. Конституційна доктрина в системі сучасних джерел конституційного права. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 69–73.
31. Бовкун Е. М. Захист конституційних прав внутрішньо переміщених осіб. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 20 с.
32. Богів Я. С. Народний суверенітет: правова теорія та державотворча практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 416 с.
33. Богів Я. С. Народний суверенітет та механізм його реалізації публічною владою: теоретико-правовий аспект: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2020. 39 с.
34. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772-1918): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
35. Бондар М. Ю. Конституційний референдум: теорія та практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 20 с.
36. Бондарчук Л. В. Сучасні механізми державного управління та системи їх взаємодії. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6 (11). С. 89–92.
37. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз. Харків: Право, 2018. 384 с.

38. Бориславська О. Роль Президента в змішаній республіці парламентсько-президентського типу: конституційна доктрина і політична дійсність. *Український часопис конституційного права*. 2019. № 1. С. 3–17.
39. Бородин Є. Субсидіарність як основа розвитку взаємовідносин держави та суспільства в сучасній Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4. С. 16–21.
40. Босий В. П. Конституційно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
41. Бочарова Н. В. Концепт конституціоналізації в сучасній конституційній теорії. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 49, т. 1. С. 58–61.
42. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: у 2 кн. Кн. 2: монографія. Х.: Право, 2015. 376 с.
43. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. 212 с.
44. Бучин М. А. Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації: моногр. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2016. 448 с.
45. Бучин М. А., Дутчак Х. І. Особливості формування та реалізації державної політики щодо захисту прав національних меншин (на прикладі України та Республіки Польща). *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 68–73.
46. Васильченко О. П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України: монографія. Київ: Арт економі, 2014. 475 с.
47. Васильченко О. Ю. Розвиток інституту народного представництва в Україні: дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2017. 238 с.
48. Віконський В. В. Соціально-економічні умови реалізації ідеологічної функції в сучасних правових реаліях. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія Право*. 2018. № 5 (17). С. 60–65.
49. Вовк І. А. Економічні аспекти демократії. *Економічна теорія та право*. 2016. № 4 (27). С. 87–96.
50. Волинець У. А. Концепція соціальної держави як один із напрямів боротьби з бідністю в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 1 (111). С. 82–85.
51. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти: Монографія / За ред. М. О. Баймуратова. К.: Логос, 2010. 215 с.
52. Волошин Ю. О., Гоша І. О. Гармонізація правових систем в сучасній доктрині конституційного права в умовах європейської інтеграції. Одеса: Фенікс, 2013. 292 с.
53. Волошина Я. Місцеве самоврядування: теорії походження та їх реалізація. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 117–122.

54. Волощенко А. К. Нариси з історії суспільно-політичного руху на Україні в 70-х на початку 80-х рр. XIX ст. Київ: Наук. думка, 1977.
55. Гавриленко В. Трансформація державного суверенітету в умовах європейської інтеграції: проблеми теорії та реалізації: монографія / за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф., Заслуж. юриста України Ю. О. Волошина. Одеса: Фенікс, 2017. 135 с.
56. Гайдар М. Є. Принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29), т. 2. С. 8–13.
57. Гайду Г. В. Право на спротив як форма реалізації реального народовладдя. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 62. С. 44–60.
58. Галіцина Н. В. Демократична держава та соціальна держава: до питання про співвідношення категорій. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. Бюлетень № 1 (1), квітень 2016 р. С. 6–8.
59. Гамбург І., Гамбург С. Закріплення моделі політико-територіального устрою в конституціях держав: плюралізм підходів і досвід для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 365–370.
60. Гамбург Л. С. Державна влада: територіальний устрій і децентралізація: монографія. Lambert Academic Publishing, 2018. 220 с. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/10524/1/Монографія.pdf>
61. Гафурова Є. Територіальна автономія як форма децентралізації влади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 1. С. 52–56.
62. Гедзюк О. В. Соціальна держава: поняття, значення та нормативне закріплення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 1, т. 1. С. 14–20.
63. Геращенко Т. Г. Філософія у стислому викладі. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2015. 180 с.
64. Герман К. Ю. Розвиток ідеї свободи в філософських та правових дослідженнях. *Право та інновації*. 2015. № 3. С. 115–123.
65. Головка І. Перспективи втілення стандартів ліберальної демократії в контексті державотворчих процесів в Україні. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 6 (68). С. 80–89.
66. Головка І. В. Особливості державотворчих процесів у пострадянській Україні в контексті ліберально-демократичних трендів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 5 (19). С. 203–213.
67. Гомонай В. В. Конституційно-правове забезпечення набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2020. 404 с.
68. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 12–16.

- 69.Гордієнко І. Демократичний підхід до прийняття управлінських рішень: теоретичний аспект. *Visegrad Journal on human rights*. 2019. № 4 (volume 2). С. 56–61.
- 70.Гордієнко І. Л. Вплив на державну владу громадянського суспільства та інститутів безпосередньої демократії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Серія: Юриспруденція. Вип. 33. С. 33–36.
- 71.Грабильнікова О. А. Конституційно-правовий статус виборців в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Вінниця, 2015. 208 с.
- 72.Грабова Я. О. Право особи на притулок в Україні: конституційно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 20 с.
- 73.Градова Ю. В. Інститут правового моніторингу як засіб оптимізації національної системи законодавства: конституційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 204 с.
- 74.Гречко О. Територіальний устрій України як конституційно-правовий інститут: сутність, структура і зміст. *Юридична Україна*. 2015. № 6. С. 17–23.
- 75.Гречко О. О. Деякі питання конституювання принципів територіального устрою України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 12–17.
- 76.Гречко О. О. Принцип збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх особливостей та традицій: проблеми теорії та практики. *Форум права*. 2015. № 1. С. 68–74. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_13.pdf
- 77.Григорчак І. М. Взаємодія політичної та адміністративної еліт в умовах демократичного врядування в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2014. 20 с.
- 78.Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Х., 2013. 415 с.
- 79.Гроцій Г. Про право війни і миру; пер. с лат. О. Л. Саккетти. М.: Ладомір, 1994. 868 с.
- 80.Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. № 2 (30). С. 30–39.
- 81.Гудзь Т. І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 21–25
- 82.Гудзь Т. І. Муніципальна поліція як форма реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 20 с.
- 83.Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України // Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.). Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132–133.
- 84.Дем'янчук О. Сутнісні характеристики та формування адміністративно-територіальних одиниць у контексті децентралізації

регіонального розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2018. № 9 (37). С. 117–124.

85. Демчишак Р. Інституційна сутність держави у світовій політичній думці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки*. 2018. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/mar/8827/dokument6.pdf>

86. Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи / Колективна монографія. Львів. Видавництво «Сорока», 2019. 184 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/2150/monografiyavyshegrad.pdf>

87. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 211 с.

88. Державний суверенітет: теоретико-правові проблеми: монографія / за ред.: Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. Х.: Право, 2010. 272 с.

89. Деркач А. Л. Захист прав людини у конституційному процесі: питання теорії та практики: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.11; 12.00.02. Київ, 2019. 390 с.

90. Дешко Л. М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 479 с.

91. Джига Д. В. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим на сучасному етапі. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 59. С. 130–139. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2019/01/dzhyha_59.pdf

92. Динник І. П. Депутатська етика для парламентарів: європейський досвід та Україна. *Економіка та держава. Серія державне управління*. 2017. № 2. С. 12–15.

93. Донченко О. Принципи законності в діяльності місцевого самоврядування. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 2/2. С. 72–75.

94. Дорофєєва В. І. Конституційні засади участі громадських об'єднань у системі захисту прав людини: Україна та зарубіжний досвід: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2018. 232 с.

95. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

96. Дробуш І. В., Кутинець В. В. Проблеми набуття громадянства України. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С. 35–38.

97. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. 3-тє вид., стереотипне. К.: Алерта, 2016. 488 с.

98. Еллінек Г. Загальне вчення про державу. СПб., 1908. XXIV. 600 с.

99. Єспур М. В. Транзитний демократичний політичний режим як феномен ХХІ століття. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 1. С. 20–25.

100. Забавська Х. Ю. Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України: дис. ... д-ра філософ.: 052. Львів, 2020. 228 с.

101. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові основи використання зарубіжного досвіду при охороні і захисті виборчих прав громадян. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 24–27.
102. Заєць А. П. Правова держава в Україні: концепція і механізми реалізації: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.01. К., 1999. 36 с.
103. Законодавче забезпечення депутатської діяльності: міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 124 с.
104. Зарічний О. А. Взаємодія держави та громадянського суспільства через інститути участі громадян в управлінні державними справами. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. С. 48–51.
105. Заяць Н. В. Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні: монографія. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2012. 299 с.
106. Заяць Н. В. Основні види діяльності народу з реалізації безпосередньої демократії. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 173–186.
107. Зборошенко Д. М. Право народу на опір в історико-правовій думці: від зародження до утвердження. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 69–72.
108. Зібрання актів європейського права. Київ: Ред. журн. «Право України», 2013. (Дод. до юрид. журн. «Право України»). Вип. 2: Європейський Союз / упоряд. К. В. Смирнова; за заг. ред. В. Муравйова. 2013. 1064 с.
109. Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2020.
110. Зюзь Д. В. Сутність та чинники розвитку економічної системи. *Державне будівництво*. 2016. № 2. С. 1–12.
111. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2015. 17 с.
112. Ірклієнко А. І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 22 с.
113. Іщук С. І. Конституційно-правове забезпечення взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: *Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 531–538.
114. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 182 с.
115. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 527 с.
116. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна: монографія. Київ. Київ. ун-т туризму, економіки і права. 2012. 405 с.

117. Кампо В. Доктрина конституції незалежної України проф. Л. П. Юзькова: минуле і сучасне. *Світогляд*. 2020. № 5. С. 60–65.
118. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf
119. Кафарський В. Виборча система України за критеріями демократії і права. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 50. С. 64–73.
120. Кісс С. В. Розвиток соціальної держави в Україні: теоретичні та історико-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 248 с.
121. Клімушин П. С., Спасібов Д. В. Концепція сервісно орієнтованої держави в контексті модернізації публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 21–28.
122. Ключевський В. І. Органи місцевого самоврядування в Україні: історичний аспект та нагальні проблеми сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30 (69). № 6. С. 102–108.
123. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с.
124. Коваленко В. Скандинавська модель: секрет успіху країн Північної Європи чи система, позбавлена майбутнього? / ADASTRA. Аналітичний центр: сайт. 24.01.2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/skandinavska-model-sekret-uspihu-krayin-pivnichnoyi-yevropi-chi-sistema-pozbavlena-majbutnogo>
125. Ковалівська С. В. Макрорегіональне співробітництво в Україні в контексті сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 121–127. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7408&i=17>
126. Коваль В. Забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства в адміністративних справах про їх видворення за межі України. *Право України*. 2016. № 3. С. 269–276.
127. Ковальов А. Партисипаторний напрям демократії як предтеча деліберативного підходу. *Вісник Львівського університету*. 2018. № 17. С. 180–186.
128. Ковальчук В. Б., Панчук І. О. Правосвідомість як фактор утвердження демократичних основ державного та суспільного ладу України: моногр. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2016. 209 с.
129. Ковальчук С. Про правові основи громадянського суспільства та його взаємодію з органами публічної влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 865. С. 90–97.
130. Ковтун В. Конституційно-правова доктрина соціальних прав та свобод. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 148–152.
131. Ковтун В. І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія. Х.: Фактор, 2014. 216 с.
132. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник. Полтава: «Астроя», 2020. 217 с.

133. Козинець І. Г., Козинець О. Г. Права біженців в контексті прав людини в сучасному світі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2, т. 2. С. 21–24.
134. Козинець О., Пророченко В. Становлення та розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165–169.
135. Колісник В. Доктринальні підходи, покладені в основу конституційної системи, та усталеність демократичного поступу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 5. С. 96–100.
136. Колодій А. Проблема вибору форми державного правління в Україні (в контексті конституційної реформи). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 3–4. С. 187–211.
137. Колодій О. А. Конституційно-правовий статус Українського народу: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 520 с.
138. Коломієць Ю. М. Проблема конституційного регулювання промугльгації законів Президентом України. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення* : Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 червня 2021 р.) / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2021. С. 221–224.
139. Коломієць Ю. М., Гудзь Л. В. Правопорушення на виборах в Україні та шляхи їх подолання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). С. 51–54.
140. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальна держава: генезис і перспективи розвитку. *Соціально-трудоі відносини: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 8–36.
141. Колот А. М., Поплавська О. М. Держава і бізнес: новітні тенденції взаємодії та забезпечення стійкого розвитку. *Соціально-трудоі відносини: теорія та практика*. 2016. № 2 (12). С. 8–30.
142. Колюх В. В. Парламентська республіка в Україні: перспективи й перешкоди. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3 (43). С. 176–180.
143. Конституційна реформа в Україні в сфері місцевого самоврядування: уроки від країн Вишеградської четвірки: тези доп. та наук. повід. сучасн. наук. практ. конф. (м. Харків, 21–22 жовт. 2016 р.). Х.: Право, 2016. 270 с.
144. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
145. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. К.: Ваїте, 2021. 528 с.
146. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

147. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму: монографія / Н. Пархоменко, В. Федоренко, Ю. Шемшученко та ін. Київ: Юридична думка, 2014. 264 с.
148. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків: Право, 2017. 303 с.
149. Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 3–4 травня 2019 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. 310 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/konstytuciyno-pravove_budivnytvo_na_zlami_epoh_2019.pdf
150. Концепція удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. 112 с.
151. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. 4-те вид., доповн., у 2-х част. К.: Алерта, 2015. 416 с.
152. Костицький В., Костицька І. Відповідальне представницьке правління як теоретико-правова основа формування і здійснення влади в умовах глобальних викликів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 289–294.
153. Котуков О. А. Генезис наукових ідей щодо обмеження публічної влади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 2 (50). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2016-2/doc/1/03.pdf>
154. Кофман Б. Я. Людина, особистість і громадянин в сучасному конституційному праві: дис. ... д-р. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 401 с.
155. Коцур В. В. Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: монографія. Переяслав-Хмельницький, (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2019. 594 с.
156. Кочура О. О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 214 с.
157. Кравців О. Р. Ідея поділу влади в українській політико-правовій думці XIX – поч. XXI ст.: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2018. 24 с.
158. Кравчук В. М. Право народу на громадську непокору та опір у забезпеченні сучасної демократії. *Публічне право*. 2017. № 2. С. 55–63.
159. Красовський К. Ю. Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 19–29.
160. Кресіна І. Етнокультурна автономія як політико-правовий інститут захисту прав національних меншин. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2020. Вип. 3–4 (99–100). С. 204–223.
161. Крусян А. Р. Україна як соціальна держава: концептуальні положення та конституційно-правові реалії. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1608/Krusyan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

162. Крутько А. Л. Народна законодавча ініціатива: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2017. 248 с
163. Кудрявцева О. М. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 20 с.
164. Кузенко У. І. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації: загальнотеоретичний аспект. *Право і суспільство*. 2016. № 6, ч. 2. С. 14–19.
165. Куйбіда В. С., Заєць І. Я. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. 480 с.
166. Купрій В. М. Конституційний процес: питання конституційно-правових обмежень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2019. 230 с.
167. Курцев О. Ю. Принцип унітаризму та система адміністративно-територіального устрою України. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 78–84.
168. Кушніренко О. Г. Соціальна держава як базова цінність та принцип конституційного ладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 53–58.
169. Ладонько Л. С., Кунденко А. В., Михайловська О. В., Філіпова Н. В. Роль та функції місцевого самоврядування в системі публічної влади України. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 4 (55). С. 1–6.
170. Левенець А. В. Муніципально-правовий статус іноземців в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 216 с.
171. Ленгер Я. І. Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування: колізійні питання делегування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «ПРАВО»*. 2016. Вип. 37, т. 1. С. 72–74.
172. Лешанич М. Особливості інституціалізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147 (№ 8), ч. 3. Політичні науки. С. 48–53.
173. Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С. 18–25.
174. Лісовий В. С. Демократія // *Енциклопедія сучасної України: в 30 т. К.: Національна академія наук України, Наукове товариство імені Шевченка, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України, 2001–2016.*
175. Логачова В. В. Конституційно-правові засади громадського контролю в проведенні виборів та референдумів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 19 с.
176. Ломанн Г. Права людини між мораллю та правом / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна. 2-ге вид. Київ: НікаЦентр, 2012. 320 с.
177. Лоцихін О. М., Якубовський Д. Г., Янішевський А. В. Реформування місцевої влади як одна з засад і гарантій конституційного ладу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 77–81.

178. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188–193.
179. Любашенко В. І. Концепція «обов'язок захищати» як гарантія захисту основоположних прав людини в міжнародному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2017. 263 с.
180. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.
181. Магновський, І. Й. Конституційно-правове регулювання територіального устрою України: історія, сучасність, перспективи: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2015. 546 с.
182. Майніна М. С. Сучасні підходи до дослідження державного суверенітету в інтеграційному дискурсі Європейського Союзу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2018. Вип. 34. 87–94.
183. Макіавеллі Н. Вибрані твори. М.: Художня література, 1982. 504 с.
184. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 18 с.
185. Малишкіна Н. О. Принцип поділу державної влади та система стримувань і противаг: генезис і запровадження в Україні. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1 (13). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_6
186. Маменко Б. М., Пархоменко-Куцевіл О. І. Передумови, ознаки і шляхи формування правової держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 99–105.
187. Мартинюк Р. Змішана республіка – напівпрезидентська форма правління? *Право України*. 2018. № 1. С. 172–183.
188. Мартинюк Р. Класифікація форми правління: проблема вибору критеріїв. *Право України*. 2018. № 12. С. 207–219.
189. Марцеляк О. В. Інститут префекта у Франції як приклад для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35. Ч. 2, т. 1. С. 118–122.
190. Марцеляк О. В. Передвиборна агітація: до питання сучасного доктринального розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Вип. 51. Т. 1. С. 27–32.
191. Маслов Ю. К. Реформування місцевого самоврядування в системі публічної влади країн Європейського Союзу. *S.P.A.C.E*. 2016. № 1. С. 22–26.
192. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. 376 с.
193. Матійчук А. В. Самоорганізація громадянського суспільства як чинник демократичної модернізації політичної системи України: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Івано-Франківськ, 2016. 212 с.

194. Мацюк А. А. Народовладдя в контексті конституційної трансформації України: монографія; за наук. ред. О. Л. Копиленка. К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2015. 162 с.
195. Мацюк А. А. Народовладдя як конституційна основа формування, організації та здійснення влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 21 с.
196. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: Монографія. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 132 с.
197. Мельник Л. А. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: основні поняття, проблеми та стратегічні напрями. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1395>
198. Месюк М. П. Взаємодія інститутів влади та громадянського суспільства в Україні в контексті євро інтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 87–93.
199. Мироненко П. В. Форма правління як концептуальна і прикладна проблема. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 3. С. 11–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubpolpr_2016_3_3.
200. Михайлов М. Класифікація типових та нетипових форм безпосередньої демократії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 127–131.
201. Михайловська О. В. Публічно-управлінська діяльність за умов демократичних змін. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 4 (27). С. 5–9.
202. Михайловська О. В., Філіпова Н. В., Ладонько Л. С., Ткаленко Н. В. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності складових дефініцій публічного управління та адміністрування. *Науковий часопис «Університетські наукові записки»*. 2016. № 2 (58). С. 241–253.
203. Михалчич В. М. Конституційно-правовий статус Національного банку України: оновлені методи наукового пізнання. *Порівняльно-аналітичне правознавство*. 2018. №3. С. 78–81.
204. Мірошніченко Ю. Р. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в Україні (теоретичні та практичні аспекти): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2012. 38 с.
205. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України: наук. доп. / авт. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. К.: НАДУ, 2013. 120 с.
206. Москальчук Ю. Г. Нормативне закріплення ідеї поділу державної влади та системи стримувань і противаг в Україні: історико-правовий огляд. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2020. № 1 (69). С. 12–17.
207. Москальчук Ю. Г. Система стримувань і противаг як ефективний засіб досягнення взаємодії у роботі органів законодавчої, виконавчої та судової

влади в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. Вип. 16. С. 19–23.

208. Мохончук Б. С. *Виборча система України як конституційно-правовий інститут: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02*. Харків, 2017. 201 с.

209. Мохончук Б., Романюк П., Цуркан М. *Огляд судової практики з розгляду спорів щодо виборів та виборчих правопорушень в Україні: за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року / за ред. М. Цуркана*. Київ: «АК-Group», 2020. 147 с.

210. *Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей Третьої щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 06 грудня 2019 р.)*. К.: ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС», 2019. 228 с. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/knyga2019_rik.pdf

211. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. *Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник*. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

212. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління»*. 2020. Т. 31 (70). № 1. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/1_2020.pdf

213. Науменко Р. А., Рильська В. В. *Перспективи використання європейського досвіду при впровадженні сучасної моделі децентралізації влади в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=902>

214. Нестерович В. Ф. *Поняття й види народного вето в контексті сучасних конституційно-правових трансформацій. Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 27–33.

215. Нестерович В. Ф. *Виборче право України: підручник*. Київ: Ліра-К, 2017. 503 с.

216. Нестерович В. Ф. *Зміст та структура суб'єктивного виборчого права в Україні. Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 163–169.

217. Нестерович В. Ф. *Конституційно-правові засади впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів: зарубіжний та український досвід: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02*. К., 2015. 40 с.

218. Образцова В. В. *Механізм стримувань та противаг у публічно-управлінських відносинах. Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 20. С. 107–112.

219. Олійник В. С. *Соціальна диференціація населення – один з основних факторів краху радянського ладу як буржуазної революції. Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 26–34.

220. Олійник В. С. *Республіканська форма правління: її особливості в Україні. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 2. С. 15–26.

221. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний А. О., Чабанюк Д. Ю. *Проблеми конституційно-правового забезпечення недоторканності народних депутатів: зарубіжний досвід та українські реалії. Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 17–28

222. Остапенко О. Принципи політичного й ідеологічного плюралізму проблеми реалізації в Україні. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 72–80.
223. Оцінка аргументації Російської Федерації щодо приєднання Автономної Республіки Крим. Аналітична записка // Інститут стратегічних досліджень: сайт. 17.02.2015. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/osinka-argumentacii-rosiyskoi-federacii-schodo-priednannya-avtonomnoi>
224. Павлишин С. Я. Захист прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2017. 15 с
225. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.
226. Паламарчук В. Теоретико-правові основи розуміння державної території України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 182–186.
227. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
228. Парламентська коаліція: вітчизняний досвід та європейська практика / О. Л. Копиленко та ін.; пер. Т. Л. Гладкова, С. С. Горькавий, Ю. В. Хорт. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 256 с.
229. Пацкан В. В. Роль парламентаризму в системі конституційно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 19 с.
230. Пильгун Н. В., Поветкін Д. О. Становлення громадянського суспільства в Україні в умовах сьогодення. *Юридичний вісник*. 2015. № 2 (35). С. 31–34.
231. Погорєлова З. О. Парламентаризм, народний суверенітет і законодавча влада: проблеми взаємозв'язків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Т. 65. С. 31–37.
232. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: Навчальний посібник / Упоряд. М. Лендшел. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. 464 с.
233. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
234. Пономарьова О. П. Конституційно-правовий статус осіб з обмеженими можливостями: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 208 с.
235. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
236. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.
237. Право на життя в контексті кримінального провадження: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України: наук.-практ. осіб. Харків: Право, 2019. 185 с.

238. Правова держава. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / О. В. Петришин (відп. ред.). 2017. Т. 3: Загальна теорія права.
239. Процюк І. В. Поділ державної влади як критерій класифікації форм державного устрою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 51, т. 1. С. 36–40.
240. Пушкіна О. В., Чебикіна Т. С. Правовий аналіз статусу біженців та іноземних громадян в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2, т. 1. С. 35–38.
241. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19–29.
242. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., 2018. 362 с.
243. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Харків: Фінарт, 2013. 196 с.
244. Ременяк О. В. Перспективи реформи децентралізації публічної влади в Україні крізь призму державотворчої практики: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. №4. С. 34–39.
245. Реньов Є. В. Цінності конституційного ладу України та їх правова регламентація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 211 с.
246. Речицький В. В. Конституційне АБВ. Х.: Права людини, 2016. 408 с.
247. Речицький В. В. Неформальний конституціоналізм II. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2021. 440 с.
248. Речицький В. Держава Україна: соціальна чи соціалістична? URL: <https://m.krytyka.com/ua/articles/derzhava-ukrayina-sotsiyalna-chysotsiyalistychna>
249. Ремєскова Ю. О. Судова влада в системі поділу влади: моногр. Харків: Право, 2014. 191 с.
250. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналіт. доп. / Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В. Київ: НІСД, 2019. 65 с.
251. Романюк П. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні. Харків: Вид-во «Права людини», 2019. 192 с.
252. Руденко Л. Д. Механізм притягнення до адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 207–210. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/51.pdf
253. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: РІК-У, 2018. 440 с.
254. Сворак С. Д. Політико-правова думка України XIX–XX століть про народовладдя: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2015. 375 с.
255. Середа Т. М. Конституційно-правова реформа як основа інтеграції України до Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 247 с.

256. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. 608 с.
257. Серьогіна С. Г. Форма правління в Україні: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2013.
258. Сінькевич О. В. Український конституціоналізм як доктрина: до питання визначення сутності. *Право та державне управління*. 2020. № 1, т. 1. С. 24–27.
259. Сковронський Д. М. Соціальна держава в умовах політичних та економічних трансформацій: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2013. 19 с.
260. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. URL: <https://lib.oa.edu.ua/funds/lecturer-oa>
261. Славна О. В. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 1. С. 16–19.
262. Слободян В. Я. Консерватизм як джерело формування політико-ідеологічних засад українського державотворення: автореф. дис. ... канд. наук. теор. та істор. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2018. 22 с.
263. Смолова Л. М. Публічна відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування: перспективи розвитку: автореф. дис... канд. держ. упр.: 25.00.04. Л., 2015. 20 с.
264. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
265. Сокурєнко В. Принципи соціальної держави в ракурсі деяких актів Конституційного Суду України // Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України: зб. матеріалів і тез наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 28 жовт. 2020 р.). Київ, 2020. С. 76–81.
266. Сподинський О. О. Проблема подвійного громадянства в Україні: шляхи її вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 83–86.
267. Ставнійчук А. П. Місцевий референдум як форма безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 18 с.
268. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.
269. Стойко О. М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; «Логос», 2016. 416 с.
270. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2018.
271. Таран Є. І. Інституціоналізація європейської інтеграції України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 36–39.

272. Тарасенко К. В., Серета Т. М. Конституційно-правова основа та інституційне забезпечення співробітництва України із Європейським Союзом/ *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 400–404.
273. Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід: матеріали учасників третьої наук.-практ. конф. (Львів, 19 травня 2017 р.). Львів: ННШПП НУ «Львівська політехніка», 2017. 302 с.
274. Терлюк І. Форма правління в ідеології та практиці українського національного державотворення козацької доби. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. Т. 7, № 2. С. 19–26.
275. Тимошенко В. І. Політико-правова характеристика екстремізму. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2017. № 2 (2). С. 21–25.
276. Тиріна М. П. Особливості функціонування та проблеми реалізації прав і свобод людини і громадянина нового покоління у сучасній державі (на прикладі біологічних): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2013. 20 с.
277. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
278. Трошкіна К. Є. Поняття громадянства як правового інституту. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 47–52.
279. Турецька Я. П. Конституційно-процесуальний статус біженця, як вид правового статусу іноземця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2019. 215 с.
280. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: Монографія. К.: К.І.С., 2014. 1016 с.
281. Фаловська І. М., Бисага Ю. М., Бисага Ю. Ю., Коцкулич В. В. Конституційний принцип рівності: правозастосовчі аспекти: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 204 с.
282. Федоренко В. Л. Конституція та конституціоналізм: сутність, сенси і взаємозумовленість. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 78–94.
283. Федущак-Паславська Г. М. Політико-правова ідея суверенітету державної влади та її реалізація в державотворенні України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2000. 18 с.
284. Формула демократії: народ, конституція, влада: монографія / О. Мороз, О. Ющик, О. Скрипнюк та ін. К.: Парламентське видавництво, 2016. 308 с.
285. Фролов О. О. Принцип державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні: конституційно-правове регулювання і практика реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2013. 18 с.
286. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: наук.-метод. посіб. для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с.

287. Харута В.Ф. Народне вето як інститут безпосередньої демократії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2020. 242 с.
288. Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія. К.: Юридична думка, 2012. 592 с.
289. Христова Г. О. Зобов'язання держави в сфері прав людини в умовах окупації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 204–218.
290. Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. Харків: Право, 2018. 680 с.
291. Цятковська А. М. Конституційно-правові аспекти євроінтеграційної стратегії України: поняття та регламентація. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С. 64–72.
292. Чернопищук Я. В. Конституціоналізація процесу європейської інтеграції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2013. 22 с.
293. Черняк Є. В. Зміна форми правління як мета конституційних перетворень. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спецвип., ч. 2. С. 40–43. URL: http://apnl.dnu.in.ua/tom_2_2017/12.pdf
294. Чистоколяний Я. В. Нагальні проблеми конституціоналізації курсу України на здобуття повноправного членства в Європейському Союзі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 15–19.
295. Чорненко В. І. Конституційно-правовий статус інвалідів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2014. 203 с.
296. Шамрай В. Транснаціональний (глобальний) конституціоналізм як об'єктивне явище сучасної правової дійсності. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 150–153.
297. Шамрай В., Слюсаренко Ю. Трансформація державного суверенітету в умовах сучасного конституційно-правового розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2021. № 1 (116). С. 62–65.
298. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
299. Шатіло В. А. Конституційний механізм державної влади в Україні: проблеми співвідношення організаційних структур і функцій: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2018. 496 с.
300. Шаульська Г. М. Громадськість як індикатор системи державного управління та громадянського суспільства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 1 (8). С. 70–74.
301. Шевченко А. О., Демиденко В. О. Функціональна характеристика територіальних громад: проблеми теорії і практики. *Вісник Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія юрид. науки*. 2018. № 1. С. 14–18.
302. Шемшученко Ю. С., Батанов О. В. Правова позиція щодо статусу Автономної Республіки Крим. URL: idpnan.org.ua/

303. Щебетун І. Системи місцевого самоврядування: доктринальні підходи до визначення поняття. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 4. С. 99–108.

304. Щербанюк О. В. Народний суверенітет в політико-правовому будівництві сучасної держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 35 с.

305. Якобчук В. П., Войтенко А. Б., Пугачова Н. С. Ефективність інституційного забезпечення народного представництва в територіальних громадах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 115–121.

306. Янчук А. О. Конституційно-правові засади безпосереднього здійснення влади народом України: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2015. 38 с.

307. Ярмоленко О. В. Правове регулювання інформаційного забезпечення виборів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 3. С. 36–44.

3.1. Інформаційні ресурси

1. <http://portal.rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.ac-rada.gov.ua> – офіційний сайт Рахункової палати України.
3. <http://www.ccu.gov.ua> – офіційний сайт Конституційного Суду України.
4. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
5. <http://www.ombudsman.kiev.ua> – офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України.
6. <http://www.president.gov.ua/> – офіційне інтернет-представництво Президента України.
7. <http://www.rainbow.gov.ua> – офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України.